

Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Białorusi

W ubiegłym roku w Białorusi ukazała się drukiem unikalna publikacja ważna dla przyrodników, a zwłaszcza dla ornitologów i osób zajmujących się aktywną ochroną przyrody. Chodzi o katalog ostoj ptaków o znaczeniu międzynarodowym (IBA) w Białorusi. Obszary te są w tym kraju nazywane „terytoriami ważnymi dla ptaków (TWP)”. Należy zaznaczyć, że nie jest to pierwsze wydawnictwo tego rodzaju u naszego wschodniego sąsiada. Już w 2002 roku ukazała się pod redakcją dr. Aleksandra Kazulina piękna publikacja „Skarby Przyrody Białorusi”, w której opisano 24 najcenniejsze przyrodniczo obszary Białorusi, zajmujące ponad 3% powierzchni tego kraju, w tym 20 IBA (więcej o tej publikacji można przeczytać tutaj: orrk.pl/kongresy-tematyczne/ekologia/inspiracje-36187/492-skarby-przyrody-biaorusi). Było to jednak wydawnictwo o charakterze bardziej popularyzatorskim i albumowym. Po kilku latach zostało zresztą wznowione w formie jeszcze obszerniejszej i ładniejszej graficznie.

Opisywany katalog ma nieco inny charakter – bardziej naukowy. Ponad 30-osobowy zespół ornitologów białoruskich opracował katalog obszarów o znaczeniu międzynarodowym dla ptaków w Białorusi (oraz obszarów pretendujących do takiego miana) zgodnie ze schematem, w jakim opisywane są ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym na świecie, w tym i ostoje w Polsce. Całość została zredagowana przez znanego białoruskiego ornitologa i niestrudzonego wychowawcę młodych pokoleń białoruskich „ptasiarzy” – Siemiona Levyego.

Okładka „Ostoje ptaków Białorusi”

W publikacji tej, z której okładki spoglądają na czytelnika przenikliwe żółte oczy puszczyka mszarnego, jednego ze sztandarowych ptaków Białorusi, od niedawna gniazdującego także na

naszym Polesiu Lubelskim, zawarto opisy 51 IBA/TWP u naszego wschodniego sąsiada. Łącznie zajmują one ponad 6% powierzchni kraju. Jest to dowodem skuteczności pracy białoruskich ornitologów, skoro przed kilkunastu laty ostoi takich było tam o połowę mniej. Każda z ostoi opisana została według następującego schematu: nazwa, kod, położenie geograficzne (współrzędne), położenie administracyjne, krajowy status ochronny, międzynarodowy status ochronny, a później bardziej rozbudowany opis ostoi. Najpierw opis ogólny i podstawowe biotopy, a następnie bardziej szczegółowe spisy gatunków ptaków zamieszkujących ostoję, spis innych gatunków zwierząt i roślin występujących w ostoi. Najważniejszym elementem opisu ostoi jest tabela obrazująca stan rzadkich gatunków ptaków w ostoi, w której to tabeli wymieniono gatunki, ich status, liczebność i trendy zmian. Dalej opisano zagrożenia dla ostoi oraz rekomendacje dotyczące konkretnej ostoi. Uzupełnieniem opisu jest spis źródeł oraz fotografie obszarów i gatunków tam występujących.

Ostoje o znaczeniu międzynarodowym dla ptaków w Białorusi, podobnie jak obszary chronione, koncentrują się głównie na południu i północy kraju. Niemal równomierną siecią pokrywają one białoruskie Polesie od Dniepru po Bug i Puszcze Białowieską. Na północy zaś usiane jest nimi Pojezierze Witebskie. W katalogu spotka czytelnik ostoje znane polskim przyrodnikom, jak Puszcza Białowieska, Zapowiednik Berezyński, Puszcza Nalibocka czy Bagno Zwaniec – „zagłębienie wodniczkowe” Europy. Ale i te mniej znane, ale bardzo cenne i ważne, jak Turowska Łąka nad Prypecią czy Środkowa Prypeć.

Warto zaznaczyć, że prócz wspomnianej ostoi Puszcza Białowieska, która graniczy z naszym krajem, planowane jest także ustanowienie kolejnej granicznej ostoi – Poleska Dolina Bugu. Obszar będzie miał powierzchnię ponad 23 tys. ha i obejmie graniczny z Polską odcinek Bugu od tzw. trójstyku granic (Polski, Białorusi i Ukrainy) aż do miasta Brześcia. Dodatkowo w jego skład wejdzie znaczny fragment lasów i kompleks stawów Stradocz – na północy oraz fragmenty lasów przy granicy z Ukrainą w południowej części białoruskiego sektora Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie. Na obszarze tym stwierdzono występowanie 209 gatunków ptaków, z czego niemal 170 gatunków tutaj gniazduje. Aż 55 gatunków (z czego 40 gniazdujących) z tego terenu wpisanych jest do załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Obszar ostoi Poleska Dolina Bugu będzie zatem doskonałym uzupełnieniem leżącej na zachodnim brzegu Bugu ostoi ptasiej Natura 2000 Dolina Środkowego Bugu.

Warto też wspomnieć, co najbardziej zagraża białoruskim ostojom ptaków. Otóż zdaniem autorów w 65% jest to degradacja albo przekształcenie siedlisk, zaś dodatkowo w prawie 20% jest to nieracjonalne gospodarowanie w ostoi. Co się kryje pod tymi określeniami? Przede wszystkim wciąż jeszcze prowadzone w Białorusi w znacznej skali melioracje odwadniające bagien, które przyspieszają sukcesję i zarastanie ostoi ptaków wodnych, a poza tym jest to wycinanie lasów, wydobywanie torfu, a także kłusownictwo i tzw. wiosenne polowania na ptaki. Te dwa ostatnie zjawiska z powodu swego barbarzyńskiego charakteru są w zasadzie tożsame.

IBA Bagna Olmańskie, ostoja o powierzchni prawie 100 tys. ha jest jednym z najważniejszych miejsc bytowania orlika grubodziobego w Białorusi w całej Europie, gniazduje tu także ok. 20% białoruskiej populacji puszczyka mszarnego. Fot. Krzysztof Wojciechowski

Na koniec warto podkreślić kilka ważnych kwestii. Katalog ów został wydany, co warte pochwały, przy wsparciu środków UE w ramach projektu „Przyroda ważna dla wszystkich. Wzmocnienie ochrony przyrody przez rozwój liderstwa i udziału lokalnych społeczności w procesie podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym”. Projekt ten realizowany był przez „białoruski OTOP”, czyli organizację Ochrona Ptaków Ojczyzny (APB), która jest też wydawcą katalogu. Niezmiernie cenne jest to, że prócz wersji drukowanej ukazał się on także w wersji elektronicznej, którą można pobrać pod linkiem: ptushki.org/files/file_catalog/3406.pdf. Radością napawa fakt, że całość została opublikowana w języku białoruskim, który to język wciąż jeszcze nie zajmuje właściwego mu miejsca w Białorusi. Jest to jednak zarazem utrudnienie dla obcokrajowców zainteresowanych treścią katalogu, bo znajomość tego języka nawet wśród Polaków jest niemal zerowa. Nieco ratuje sytuację fakt, że wstęp został napisany także w języku angielskim. Tym, których szczególnie interesują białoruskie ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym, polecam internetową bazę danych tych ostoi, w której znajdą więcej informacji po angielsku: iba.ptushki.org/be/.

Krzysztof Wojciechowski